

5. Remniova L. M., Lebedynska L. D. (2007), Risk-management of an insurance company is an instrument of financial management, *Business-Inform*, 12, Kharkiv, p. 81-90 (ukr).
6. Kuzheliev M. O., Shakura O. A., Vaysero L. M. (2014), Prerequisites formation mechanism of state regulation of commercial insurance, *Business Inform*, 1, Kharkiv, p. 32-37 (ukr).
7. Pikus R. V. (2011), The development of the insurance market in the conditions of globalization, *Economy*, № 126, p. 15-19 (ukr).
8. Cummins J. D., Weiss M. A. (2009), Convergence of Insurance and Financial Markets: Hybrid and Securitized Risk-Transfer Solutions, *The Journal of Risk and Insurance*, 3, p. 493-545 (engl).
9. Hofman D. (2007), Innovations in the field of insurance can help countries to adjust the budgetary impact of natural disasters, *Finance & Development*, p. 42-45, available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2007/03/pdf/hofman.pdf> (rus).
10. Hempton D. (1995), Financial management in insurance companies [translated], Ankil, Moscow, 263 p. (rus).
11. Official website about the Insurance Europe, available at: <http://www.insuranceeurope.eu/about-us> (engl).

© Житар Максим

Надійшла до редакції 15.02.2016

УДК 368.02

КАМІНСЬКА ОЛЬГА,

*здобувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АСИСТАНСУ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано основні показники асистанської діяльності на страховому ринку України та виявлено позитивні й негативні тенденції її розвитку. Розглянуто динаміку структури ліквідаційних витрат страховиків та визначено частку витрат на оплату послуг установ асистансу, окреслено їх структуру за видами добровільного та обов'язкового страхування. Охарактеризовано основні проблеми, що стримують ефективний розвиток ринку асистанських послуг, та окреслено перспективи його розвитку.

Ключові слова: асистанс; асистанські послуги; асистанська діяльність; страховий ринок; ліквідаційні витрати; витрати на оплату послуг установ асистансу.

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки передбачає формування повноцінного та дієвого страхового захисту, здатного задовольнити майнові інтереси суб'єктів ринку та мінімізувати ризики їх життєдіяльності внаслідок непередбачуваних ситуацій, що сприятиме фінансовій стабільності та безпеці соціально-економічного розвитку держави, підвищенню загального добробуту її громадян.

У складних економічних та політичних умовах функціонування українського суспільства проблеми забезпечення надійного страхового захисту набувають особливої актуальності, зумовлюючи, з одного боку, необхідність розробки якісних страхових продуктів, що можуть бути конкурентоспроможними в умовах посилення впливу інфляційних процесів, фінансової кризи й жорстокої конкуренції, з іншого - надання відповідного рівня страхових послуг, висока якість яких стане запорукою успішного розвитку страхового ринку в Україні.

Для ефективного і якісного функціонування страхового ринку необхідно є його дієва інфраструктура, що створює можливості для реалізації страхових послуг, опосередковує і прискорює процес урегулювання збитків, зумовлює координацію дій інституцій на ринку. Серед інституцій інфраструктури страхового ринку особливе місце належить спеціалізованим центрам та

організаціям, котрі займаються обслуговуванням страхової діяльності в процесі врегулювання страхових випадків, надаючи асистанські послуги. З метою окреслення сучасних тенденцій розвитку асистансу на українському страховому ринку необхідно провести ґрунтовний аналіз асистанських послуг на ньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку асистансу в страхуванні почали широко розглядатися лише впродовж останніх років. Серед найбільш ґрунтовних робіт із цієї проблеми слід назвати праці О. М. Залєтова [1], Т. О. Зайвенко [2], О. О. Охріменка [3], Н. В. Ткаченко [4], О. Ф. Філонюк [5] та інші. Не применшуючи напрацювань науковців за цією проблематикою, зазначимо, що на сьогодні потребують подальшого дослідження проблеми сучасних реалій надання асистанських послуг у контексті врегулювання страхових випадків.

Метою дослідження є проведення детального аналізу сучасного стану ринку асистанських послуг, виявлення основних проблем їх реалізації на страховому ринку.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтовний аналіз асистанських послуг на страховому ринку доцільно проводити, зважаючи на методологію класифікації асистансу та її застосування в страховій практиці. Та-

кий підхід до аналітичного дослідження асистансу сприятиме всебічному статистичному висвітленню асистанської діяльності, а також відповідно формуванню конкурентного й прозорого ринкового середовища, підвищенню ступеня інвестиційної привабливості страхових послуг, реальному відображенню основних тенденцій розвитку асистансу.

У практичній площині асистанс доцільно класифікувати за галузями страхування, виділяючи асистанс у майновому й особистому страхуванні, страхуванні відповідальності із чітким розподілом за окремими страховими послугами. Така класифікація, на нашу думку, має практичну цінність при виборі переліку асистанських послуг та їх включенні до певної страхової програми, розробці конкурентоспроможного страхового продукту, здатного підвищити якість сервісного обслуговування страхувальників (застрахованих осіб) унаслідок настання страхового чи іншого випадку, передбаченого в страховому договорі, та задовольнити економічні інтереси всіх учасників страхових відносин.

Згідно з вітчизняною офіційною статистикою асистанс відображено у Звіті про доходи та витрати страховика, зокрема, в операційних витратах, а саме: у витратах, пов'язаних із регулюванням страхових випадків (ліквідаційних витратах), при цьому в окремих розділах

ці витрати конкретизовано за видами страхування з виділенням його форм і галузей.

Зважаючи на будову страхової послуги та виокремлення в ній компенсаційної та сервісної складових, урегулювання страхових випадків може здійснюватися за рахунок виплат страхового відшкодування та/або надання невідкладної допомоги установами асистансу. Відтак у фінансовій звітності страховика некоректним є виділення страхових виплат і страхових відшкодувань в окремий розділ страхових витрат поряд із витратами, пов'язаними з регулюванням страхових випадків. Водночас незрозумілим є поділ ліквідаційних витрат на витрати на оплату судових затрат, оплати експертних (оцінних) робіт й оплату послуг установ асистансу, адже такі види послуг містяться в юридичному, технічному, транспортному асистансах.

На основі вибіркового обстеження основних показників розвитку асистансу на страховому ринку за даними статистичної інформації Нацкомфінпослуг (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг) проаналізуємо динаміку премій і виплат за страховими послугами, що містять компенсаційну й сервісну складову, та операційних витрат страховиків у частині витрат, понесених на оплату послуг установ асистансу (табл. 1).

Таблиця 1. - Основні показники асистанської діяльності на страховому ринку України [6]

		млн грн							
№	Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1.	Валові страхові премії, у т. ч.	24008,6	20442,1	23081,7	22693,5	21508,2	28661,9	26767,3	
	страхові премії за договорами з послугами асистансу	20343,0	13132,4	17425,6	17147,8	15617,9	24430,0	23439,3	
	частка страхових премій за договорами з послугами асистансу, %	84,7	64,2	75,5	75,6	72,6	85,2	87,6	
2.	Валові страхові виплати, у т. ч.	7050,7	6737,2	6104,6	4864,0	5151,0	4651,8	5065,4	
	страхові виплати за договорами з послугами асистансу	6284,4	4067,2	3735,9	3835,1	4189,0	4306,1	4753,7	
	частка страхових виплат за договорами з послугами асистансу, %	89,1	60,4	61,2	78,9	81,3	92,6	93,9	
3.	Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати), у т. ч.	115,4	97,1	94,4	103,5	127,2	143,7	149,4	
	на оплату послуг установ асистансу	44,1	34,5	34,8	39,5	54,9	60,0	63,8	
	частка витрат на оплату послуг асистансу в ліквідаційних витратах, %	38,2	35,5	36,9	38,2	43,2	41,8	42,7	
	із яких на оплату послуг установ асистансу – нерезидентів, %	4,5	7,0	7,8	6,1	5,1	8,3	10,1	

Як свідчать дані табл. 1, частка страхових премій за договорами, що містять послуги асистансу, упродовж 2008-2014 років у середньому складає близько 78 % у структурі валових страхових премій. Це означає, що в більшості страхових послуг міститься сервісна складова, яка передбачає врегулювання страхових випадків за допомогою надання асистанських послуг. Якщо ж розглянути частку страхових виплат за договорами з послугами асистансу, то зауважимо, що за 2008-2014 роки вона зростає від 89 % до 93 %, що є аналогічною тенденцією відносно зростання страхових надходжень за такими договорами. Однак збільшення питомої ваги страхових виплат за договорами, які містять сервісну складову, означає, що більшість зі страхових випадків за ними врегульовуються за рахунок виплати страхового відшкодування.

Доцільно відмітити низькі обсяги витрат, пов'язаних

із регулюванням страхових випадків (ліквідаційних витрат), та їх незначне зростання впродовж 2008-2014 років - від 115,4 млн грн до 149,4 млн грн. При цьому неоднозначною є динаміка витрат на оплату послуг установ асистансу в їх структурі. Так, якщо за 2008-2011 рр. вони зменшуються від 44,1 млн грн до 39,5 млн грн, то за 2011-2014 рр. - зростають до 63,8 млн грн. Така тенденція є аналогічною до динаміки показників страхових виплат.

Розглянувши структуру ліквідаційних витрат страховиків, відмітимо, що за 2008-2014 роки частка витрат на оплату послуг асистансу зростає від 38,2 % до 42,7 % (рис. 1).

Якщо у 2008-2011 роках найбільшу частку в урегулюванні страхових випадків займали витрати на оплату експертних (оцінних) послуг (44,6 %, 39,5 %), то у 2011-2014 роках - витрати на оплату асистанських послуг

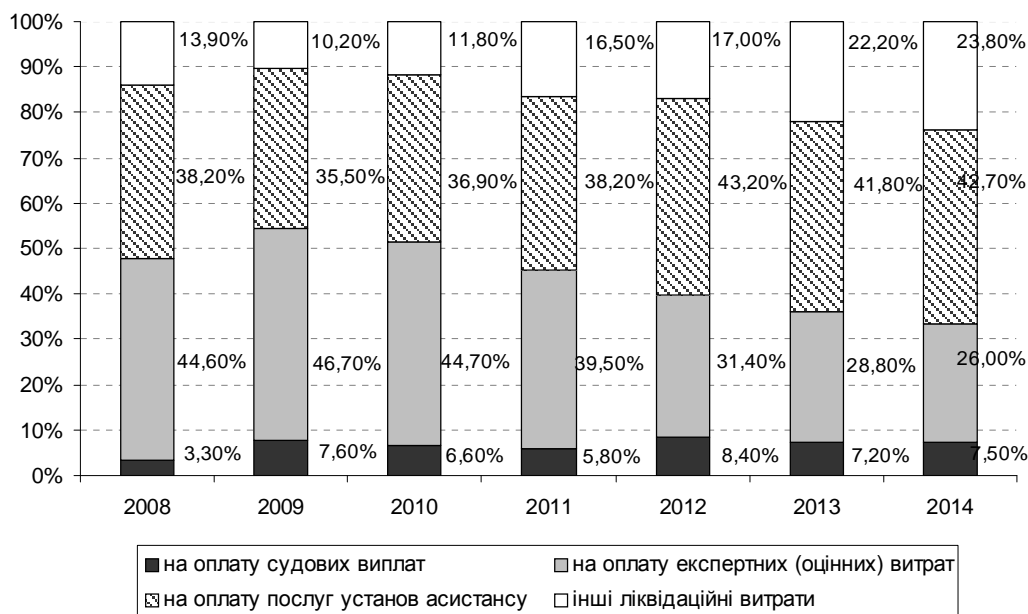

Рис. 1. Динаміка структури ліквідаційних витрат страховика впродовж 2008-2014 років [6].

(43,2 % та 42,7 %). Найнижчу питому вагу в ліквідаційних витратах складають витрати на оплату судових витрат (близько 3,3-8,4 %). Незначною є частка витрат на оплату послуг установ асиансусу - нерезидентів, яка зростає за 2008-2014 роки від 4,5 % до 10,1 %, займаючи при цьому близько 30 % у структурі витрат на оплату послуг асиансусу. Це свідчить про збільшення обсягів наданої невідкладної допомоги нашим громадянам за межами країни їх проживання.

Дискусійним, на нашу думку, є підхід до виокремлення основних елементів ліквідаційних витрат страховика у фінансовій звітності. Зокрема, у їх структурі виокремлено витрати на оплату судових послуг, витрати на оплату експертних (оцінних) послуг та витрати на оплату послуг установ асиансусу. При цьому, згідно з Розпорядженням про формування звітних даних страховиків, у Звіті про доходи та витрати страховика зазначено, що установи асиансусу - це установи з організації надання медичної допомоги [7]. Відтак незрозуміло, чому у витратах на оплату послуг установ асиансусу відображено лише медичний асиансус, адже ці установи надають послуги і з технічного, транспортного, юридичного асиансусу. Крім того, у консолідованій звітності за видами страхування подана інформація про ліквідаційні витрати відрізняється. Так, наприклад, за страхуванням домашнього майна відображено витрати на оплату послуг установ асиансусу. Проте, якщо зважати на те, що до цих витрат відносяться витрати на надання медичної допомоги, то про яку медичну допомогу при такому страхуванні може йтися.

Ураховуючи запропоновану нами методологію класифікації асиансусу, витрати на оплату судових послуг доцільно віднести до юридичного асиансусу, на оплату експертних послуг - до технічного асиансусу. Водночас юридичний асиансус може бути характерним як для медичного, так і для технічного асиансусу. Уважасмо за доцільне внести зміни у формування окремих елементів ліквідаційних витрат страховика, згрупувавши їх за наданими послугами в межах медичного, юридичного, технічного, транспортного та інформаційного асиансусів.

Проаналізувавши структуру наданих асиансуських послуг на ринку добровільного страхування, констатус-

мо, що впродовж 2008-2014 років найбільшу частку займає медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) (табл. 2). При цьому, якщо у 2008 році вона становить 52,3 %, то у 2014 році знижується до 36,9 %. Натомість зростає частка послуг асиансусу зі страхування медичних витрат від 7,1 % у 2008 році до 36,9 % у 2014 році. Відповідні тенденції пояснюються тим, що страхування медичних витрат пов'язане зі страхуванням туристів, які змушені при виїзді закордон придбати страховий договір за таким страхуванням. З огляду на зростання частки подорожуючих обсяги цього виду медичного страхування збільшуються, відтак зростає частка асиансуських послуг та витрат на їх надання. Відповідно знижується частка добровільного медичного страхування під впливом зубожіння населення внаслідок економічної та політичної кризи в країні.

Знижується питома вага асиансуських послуг за страхуванням наземного транспорту від 33,3 % у 2008 році до 22,3 % у 2014 році, незважаючи на зростання обсягів страхових премій та виплат за ними. Це свідчить про зменшення частки сервісної складової в таких послугах, що є негативною тенденцією розвитку ринку автострахування, яка зумовлена зниженням попиту на додатковий сервіс у зв'язку з низькою платоспроможністю потенційних страхувальників, зростанням розмірів страхових тарифів та вартості страхового захисту, відсутністю гарантій в одержанні якісної та своєчасної технічної або транспортної допомоги, неякісною роботою експертів-оцінювачів збитків тощо. За іншими видами добровільного страхування надання асиансуських послуг є незначним, що свідчить про їх низький розвиток на страховому ринку України.

За результатами аналізу витрат на врегулювання страхових випадків за обов'язковими видами страхування можна зробити висновок про низький рівень розвитку асиансусу за ними [6]. Так, ринок асиансуських послуг у 2008-2014 роках в основному представлений обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів (приблизно 99,9 %). У 2014 році асиансуські послуги надаються зі страхування суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів (витрати складають 0,05 млн грн),

Таблиця 2. - Структура наданих послуг установами асистансу за видами добровільного страхування, % [6]

№	Види страхування	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
1.	Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	52,3	41,9	56,6	49,6	41,4	35,2	37,8
2.	Страхування медичних витрат	7,1	14,0	17,9	22,6	19,7	31,1	36,9
3.	Страхування здоров'я на випадок хвороби	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
4.	Страхування від нещасних випадків	0,5	0,5	0,4	1,6	1,1	0,3	0,3
5.	Страхування наземного транспорту	33,3	31,7	20,9	24,2	35,5	31,4	22,3
6.	Страхування вантажів та багажу	0,8	0,0	0,0	0,3	0,1	0,6	0,1
7.	Страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,4
8.	Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	0,0	1,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,0
9.	Страхування майна	0,0	0,5	0,0	0,1	0,8	0,5	1,8
10.	Страхування відповідальності перед третіми особами	5,4	9,7	3,6	1,0	0,7	0,1	0,1
	Разом	100	100	100	100	100	100	100

зі страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування (0,05 млн грн), з авіаційного страхування цивільної авіації (0,01 млн грн). Однак їх обсяги є мізерними порівняно зі страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів, що є очевидною тенденцією, зважаючи на високі темпи розвитку ринку автострахування в Україні.

Висновки

1. На основі проведеного аналізу ринку асистанських послуг в Україні можна зробити висновок, що він знаходиться на стадії початкового розвитку. Такий стан пояснюється, зокрема, негативними тенденціями економічної та політичної кризи, низькою платоспроможністю страхувальників та якістю пропонованих страхових послуг, відсутністю гарантій своєчасного надання невідкладної допомоги, недосконалим державним регулюванням надання асистанських послуг, низьким рівнем інституційного забезпечення. Крім того, страхові компанії зацікавлені у зменшенні ліквідаційних витрат, зокрема й витрат на оплату послуг установ асистансу, які належать до витрат на ведення справи.

2. Пропонуємо активізувати взаємодію страховиків та асистанських компаній у реалізації страхових продуктів, які містять додаткові (сервісні) послуги, страхові випадки за якими врегульовуються шляхом надання невідкладної допомоги в грошовій та натурально-речовій формі, що сприятиме підвищенню якості надання страхового захисту.

Каминская Ольга,

соискатель кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования Тернопольского национального экономического университета

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АССИСТАНСА НА СТРАХОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ

В статье проанализированы основные показатели ассистанской деятельности на страховом рынке Украины, выявлены положительные и отрицательные тенденции ее развития. Рассмотрена динамика структуры ликвидационных расходов страховщиков и определена доля расходов на оплату услуг учреждений ассистанса, определена их структура по видам добровольного и обязательного страхования. Охарактеризованы основные проблемы, сдерживающие эффективное развитие рынка ассистанских услуг, и очерчены перспективы его развития.

Ключевые слова: ассистанс; ассистанские услуги; ассистанская деятельность; страховой рынок; ликвидационные расходы; расходы на оплату услуг учреждений ассистанса.

3. Подальшого дослідження потребують сучасні тенденції розвитку ринку асистансу за основними видами страхових послуг: автострахування, медичного страхування та страхування туристів.

ЛІТЕРАТУРА

- Залетов О. М. Асистанс на страховому ринку: поняття та роль / О. М. Залетов // Фінанси, облік і аудит. - 2012. - № 19. - С. 64-71.
- Зайченко Т. О. Переваги, недоліки та сучасний стан страхового асистансу в Україні / Т. О. Зайченко // Економіка, фінанси, право. - 2008. - № 5. - С. 15-16.
- Охріменко О. О. Туристичний сегмент страхового ринку України: сучасні тенденції та технології розвитку : [монографія] / О. О. Охріменко. - К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. - 502 с.
- Ткаченко Н. В. Актуалізація взаємодії страховиків та асистанських компаній у сучасній економіці / Н. В. Ткаченко // Світ фінансів. - 2015. - № 2. - С. 84-93.
- Филонюк А. Ф. Страховая индустрия Украины: стратегия развития : [монография] / А. Ф. Филонюк, А. Н. Залетов. - К. : Международная агенция "БИЗОН", 2008. - 448 с.
- Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/>.
- Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 39 від 03.02.2004 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.

Kaminska Olga,

Researcher of the Department of Finance of the Economy and Insurance Entities
Ternopil National Economic University

CURRENT TRENDS OF THE ASSISTANCE DEVELOPMENT IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

The main indicators of assistance activity in the insurance market in Ukraine have been analyzed. Beneficial and negative trends of its development have been shown. The dynamics of the insurers' liquidation expenses structure and the payment of services expenses of the assistance establishments have been highlighted. Their structure has been shown due to the types of voluntary and compulsory insurance. The main problems hindering the effective development of the assistance services market have been characterized and the prospects of its development have been offered.

The aim of the research is to carry out comprehensive analysis of the current market of assistance services, to identify the main problems of their implementation and to point out the prospects of insurance market development.

The dynamics of insurance bonuses and benefits including insurance compensation and services and the insurers' operating expenses concerning the payment of services of the assistance establishments has been analyzed on the basis of a sample survey of the main indicators of insurance market development due to the statistic data of National Committee of Financial Services. It has been revealed that majority of the insurance services provide settlement of insurance claims by offering assistance service. Alongside increasing of the share of insurance payment due to the contract providing the insurance service, allows the majority of insurance claims to be settled due to the payment of insurance compensation.

Expenses on assistance services were the highest and the court expenses were the lowest in the structure of the insurer's liquidation expenses during 2011-2014. Expenses on services of the non-residential assistance establishments are low but they are increasing. It shows that emergency assistance to our citizens in the country and outside is being increased.

Structure of assistance services in the voluntary and compulsory insurance market has been analyzed; main trends of assistance activity development according to the separate insurance services have been highlighted. In particular it was found out that the greatest amount of assistance services were provided due to the voluntary medical insurance, medical costs insurance, land transport insurance and compulsory insurance of civil liability of the owners of vehicles.

On the basis of conducted analysis, we can draw a conclusion about the low level of assistance services market development. It is affected by negative trends of economic and political crisis, low solvency of insurers and the quality of insurance services, a lack of guaranties to provide emergency assistance in time, imperfect state regulation of assistance services provision, and a low level of institutional support. We offer to intensify the interaction between the insurers and assistance companies while providing insurance services including additional ones, insurance compensation, and settlement of insurance claims by ensuring emergency assistance in monetary and natural-material form. This will promote the increasing of quality of the insurance protection.

Keywords: assistance; assistant service; assistant activities; insurance market; liquidation costs; costs of services provided assistance.

REFERENCES

1. Zaletov O. M. (2012), Insurance market assistance: essence and role, *Finance, accounting and audit*, no.19, pp. 64-71(ukr).
2. Zaivenko T. O. (2008), Advantages, disadvantages and current insurance assistance in Ukraine, *Economics, finance and law*, no.5, pp. 15-16 (ukr).
3. Okhrimenko O. O. (2008), *Tourist sector of the insurance market of Ukraine: Current trends and development techniques*, monograph, Institute of Demography and Social Research of NAS of Ukraine, Kyiv, 502 p. (ukr).
4. Tkachenko N. V. (2015), Intensification of interaction between insurers and assistance companies in modern economy, *The World of Finance*, no.2, pp. 84-93 (ukr).
5. Filoniuk A. F., Zaletov A. N. (2008), *Insurance industry in Ukraine: Strategy of development*, monograph, International agency «BIZON», Kyiv, 448 p. (rus).
6. National Commission executing the state regulation in the field of finance, available at: <http://nfp.gov.ua/> (ukr).
7. On approval of the order of making a report of the insurers data. Resolution of the State Commission for Regulation Financial Services in Ukraine (2004), no.39, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04> (ukr).

© Камінська Ольга

Надійшла до редакції 05.02.2016